

Tema 8

Institucions i relacions culturals.
L'Escola i el saber

Índex del tema 8

- Presentació
- Continguts
- Objectius
- Activitats
- Referències

Presentació

- Controvèrsies socials
  - Ensenyar/educar/assistir
  - Elitista (qualitat)/comprehensiva (equitat)
  - Formal/lúdica (treball o joc)
  - Autoritària-jerarquitzada/democràtica-igualitària
  - Pèrdua de nivell/manteniment
  - Nivells de fracàs escolar
  - Immigració
  - Pública/privada
  - Noves tecnologies d'informació i la comunicació
  - Violència del professor-alumne/alumne-alumne

Presentació

- Implicacions pel treball social
  - Ajudes econòmiques
  - Absentisme (objectors escolars)
  - Alumnes disruptius
  - Assejament escolar i violència
  - Drogues
  - Delinqüència
  - Famílies
    - Violència
    - Desatenció
    - Manca de recursos: higiene, roba, menjar, material escolar
  - Altres campanyes (consum, circulació, sexualitat...)

Continguts del tema 8

- 1. La importància social de la educació
- 2. Sistema social, sistema cultural, sistema educatiu i sistema d'ensenyament.
- 3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual
- 4. Funcions socials dels sistemes educatius
- 5. Teories sociològiques sobre l'educació
- 6. Desigualtats socials i institució escolar
- 7. Principals actors del sistema educatiu: professors, alumnes i famílies
- 8. L'ensenyament en la sociedad de la informació

Objectius del tema 8

- ❑ - Situar l'institució escolar en el sistema cultural i en el conjunt d'institucions de la societat
- ❑ - Conèixer l'origen, funcions i característiques principals de l'institució escolar
- ❑ - ser conscient de la relació entre currículum, cultura i grups dominants
- ❑ - conèixer les principals explicacions sociològiques sobre desigualtat i fracàs acadèmic
- ❑ - conèixer els principals actor involucrats en les relacions educatives
- ❑ - ser capaç d'establir relacions entre els sistemes econòmic i educatiu
- ❑ - ser conscient del canvis provocats per les noves tecnologies

1. La importància social de la educació

□ Socialització

■ Educació

□ "l'acció exercida per les generacions adultes sobre aquelles que no han aconseguit encara el grau necessari de maduresa per a la vida social"

■ Ensenyament

1. La importància social de la educació

- “Des dels cinc, fins als vint anys, només ensenyen als seus fills tres coses: a muntar a cavall, a disparar l'arc i a dir la veritat”. (Herodot, s. V a. C.)
- Totes les societats presten molta atenció a la transmissió de la seua cultura (coneixements, normes, valors = creences-idees).

1. La importància social de la educació

- Rellevància de l'educació formal en la societat actual. Mitjana d'escolarització : 18 anys
- Almenys una vegada en la vida una persona ha de reciclar-se
- No obstant això, el temps dedicats als mitjans pot superar al què es passa en l'escola

Nivell d'estudios	Percentatge d'atur
Sense ESO	13%
Amb l'ESO	10,3%
Batxiller o FP	8%
Estudis Superiors	6,4%

Ocupació i nivell educatiu de jòvens entre 25 i 34 anys

1. La importància social de la educació

□ Gasto del PIB

	Any 2007
País Valencià	3,8
Extremadura	6
Catalunya	3,1
Espanya	4,4
Suècia	7,3
Zona euro	4,8
Unió Europea	5

2. Sistema social, sistema cultural, sistema educatiu i sistema d'ensenyament.

- L'escola és un sistema amb una estructura propi que s'espera que pot influir sobre la resta de sistemes i sobre l'estructura social global
- No obstant això, ella mateixa està influïda per infinitat de sistemes, sent a més un producte històric en procés

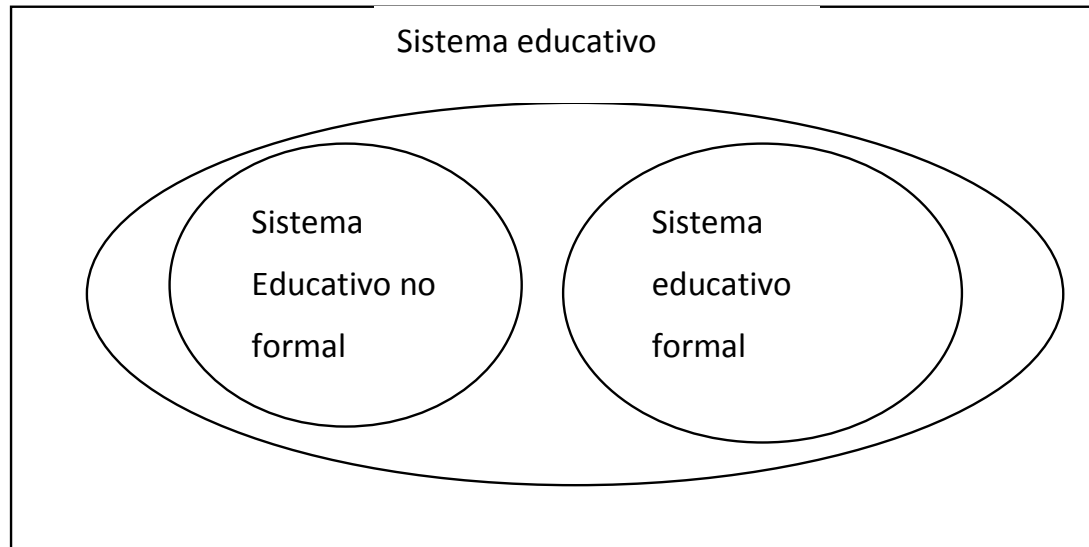

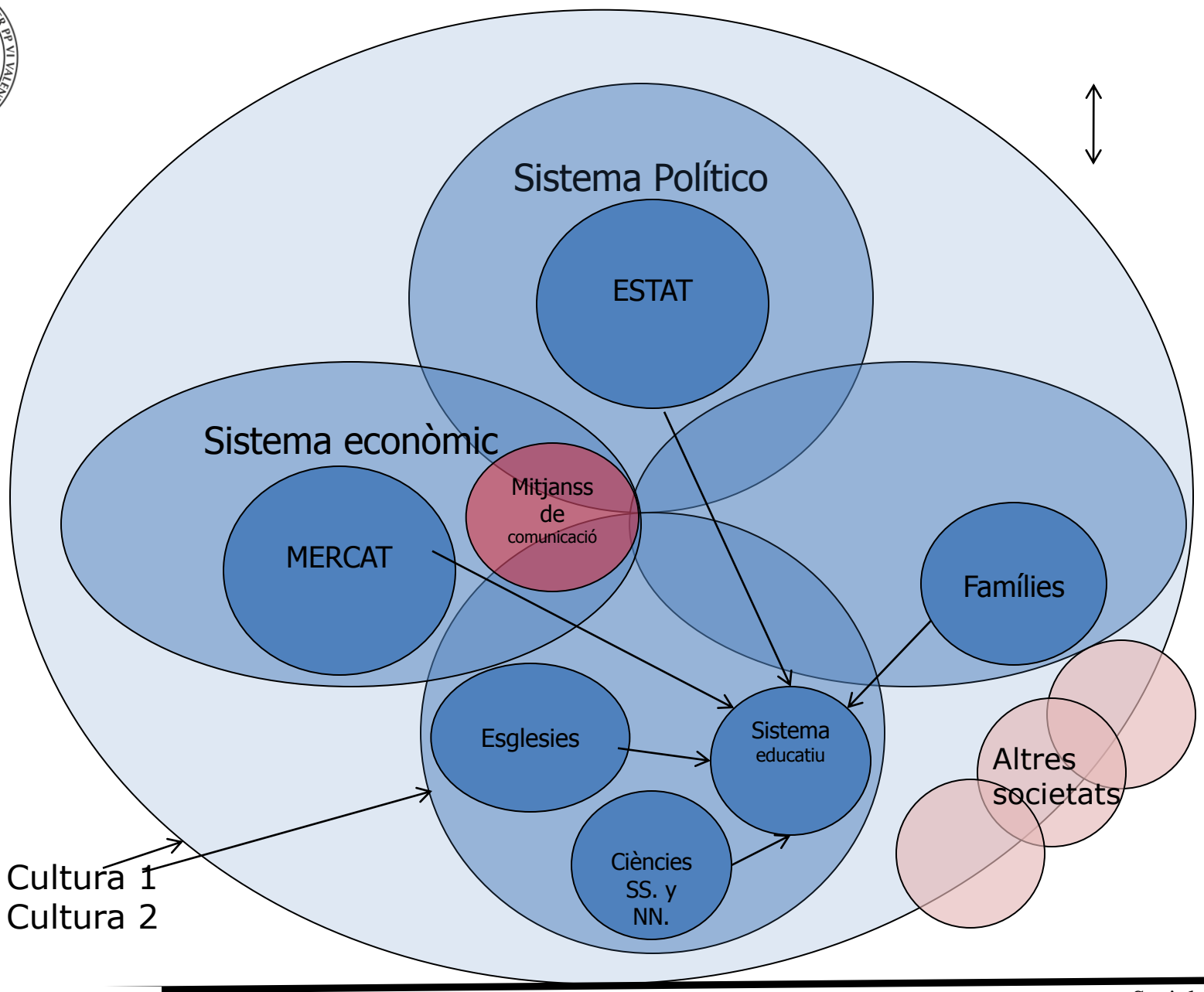
2. Sistema social, sistema cultural, sistema educatiu i sistema d'ensenyament.

- L'escola com a estructura social ella mateixa
- L'escola dins del sistema cultural
- El sistema cultural dins del sistema social
  - Sistema econòmic
  - Sistema polític
- El sistema social dins del marc global

Sistema cultural

Cultura 1
Cultura 2

HISTÒRIA

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- En les societats preindustrials eren els pares i la resta de familiars, els encarregats de transmetre els aprenentatges rellevants, els oficis i les habilitats a les noves generacions.
- En les societats industrials, l'Estat ha assumit esta funció a través dels sistemes educatius.

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- Antecedents de l'institució escolar
  - Capitalisme industrial (empresa)
    - treball
  - Estat modern
    - ciutadania nacional cohesionada
  - *Adoctrinament de l'església*
    - Fidels*
  - *Ideals de la Il·lustració i filantropia (imaginari col·lectiu)*

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- La instrucció d'alumnes dins de locals expressament construïts a eixe efecte va començar a sorgir de forma gradual, amb l'expansió de les ciutats i la industrialització. Les persones treballen ara en ocupacions molt diferents i les seues tècniques de treball ja no poden ser transmeses directament de pares a fills.

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- Monarquia d'Isabel II (bieni progressista)
  - Llei Moyano (1857)
- II República
- Franquisme (*nacionalcatolicisme*)
  - Diverses lleis parcials
  - LGE (1970)
- Democràcia
  - LODE (1985)
  - LOGSE (1990)
  - LOPEGCE (1995)
  - LOCE (2002)
  - LOE (2006)

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- Preescolar
- Infantil (3-5)
- Bàsica (6-11)
- Secundària
  - Obligatòria (12-15)
  - Postobligatòria
    - Batxiller
    - Cicles formatius
- Superior
  - Grau
  - Posgrau

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- La titularitat
  - Pública
    - Concertada
  - Privada
- La majoria dels privats en mans de l'Església (extensió al batxillerat)
- Cost econòmic
- Repartiment per classes socials
- Privada
- Distinció i promoció social
- Major control social i ideològic de l'alumnat

3. Aspectes històrics i estructura organitzativa actual

- Les competències
  - Estats
  - Autonòmiques
  - Locals

4. Funcions socials dels sistemes educatius

Funció

■ Declarades

Que se complixen

Que no se complixen

■ Implícites o ocultes

4. Funcions socials dels sistemes educatius

□ Funcions declarades

- Personal: Formació com a persona (maduresa i desenrotllament psíquic)
- Cívica: Formació com a ciutadà (responsable, participatiu...)
- Laboral: Formació com a treballador amb competències i coneixements
- En conjunt, es tractaria de formar els individus per a una participació plena en la societat.

4. Funcions socials dels sistemes educatius

- GENERAL:
  - Transmissió de la cultura i els sabers bàsics d'una societat
- Servir d'instrument de guàrdia i custòdia de les generacions més joves
- Contenció de mà d'obra potencial
- Contribuir a la cohesió social i a la construcció d'identitat nacionals
- Socialitzar per al món del treball, és a dir, formar i preparar com a futurs treballadors,
- Classificar l'alumnat, que després quedarà distribuït en diferents posicions socials segons el nivell de qualificació

5. Teories sociològiques sobre l'educació

- Interaccionisme simbòlic
- Funcionalistes
- Del conflicte
  - Teoria de la reproducció
- Utilitaristes

5. Teories sociològiques sobre l'educació

- Permet reduir o eliminar desigualtats originàries a l'estratificar per capacitat i èxit
  - Funcionalisme
    - Teoria meritocràtica
    - Teoria del capital humà
    - Teoria credencialista
- Manté les desigualtats
  - Paradigma del conflicte
    - Teoria de la reproducció sociocultural (Bordieu)
    - Teoria de la producció o resistència (Willis)
    - Teoria dels codis lingüístics (Bernstein)
    - Currículum ocult (Jackson, Freire, Illich)
    - Teoria de la correspondència (segregació educativa i recursos) (Bowles i Gintis)

5. Teories sociològiques sobre l'educació

Interaccionismo simbòlic

Com es produïxen les diferències

R. Feito

- Una vegada determinats alumnes menys acadèmics són situats en els grups lents són contemplats pels altres com a panolis i es desenrotllen autopercepcions negatives. ..

J. Anyon

- Efecte Pigmalión

6. Desigualtats socials i institució escolar

- La societat és desigual i l'escola és desigual
- La societat és desigual i l'escola ha de resoldre la desigualtat
- L'escola no resol les desigualtats, sinó que les manté
- Les desigualtats són naturals
- L'escola està reflectint la societat
  - Suprimir l'escola(desescolaritzar)
  - Explicitar el currículum ocult i canviar-lo
    - Més compensació (?)
    - Coeducació
    - Educació intercultural

6. Desigualtats socials i institució escolar

□ Fases

- Exclusió
- Segregació
- Assimilació
- “igualitarisme”

6. Desigualtats socials i institució escolar

- Classe
  - “Compensatòria”
- Ètnica
  - “Compensatòria” i educació intercultural
- Gènere
  - Coeducació

6. Desigualtats socials i institució escolar

- Els professors interpreten el fracàs acadèmic i la conflictivitat com a problemes de:
  - Motivació
  - Carències o dèficits intel·lectuals
- No obstant això, la distribució d'ambdós correlaciona amb el lloc en l'estructura social

7. Principals actors del sistema educatiu: professors, alumnes i famílies

- Interns
  - Professorat
  - Alumnat
  - Orientador
  - Direcció
  - Personal d'administració i servicis (neteja, cafeteria)
- Intermedis
  - Famílies
  - Inspecció educativa
  - Treballadors i educadors socials
  - Associacions de pares
- Externs
  - Els del sistema econòmic
  - Els del sistema polític
  - Sindicats
  - Associacions de Pares

7. Principals actors del sistema educatiu: professors, alumnes i famílies

- Professorat
  - Estatus: professional o treballador
  - Carrera docent: molt horitzontal
  - Atractius
  - Classes mitjanes
  - Feminitzada
  - Pèrdua de reconeixement social
  - Dualitat mestres / professors
    - Generalista-educador
    - Individualista-especialista
  - Sobrecàrrega de demandes
    - Ensenyar
    - Educar
    - Assistir

7. Principals actors del sistema educatiu: professors, alumnes i famílies

□ Alumnat

- Menors (xiquets i adolescents)
- Excloure de l'esfera productiva
- No assumir responsabilitats primerenques
- Subcultura autònoma d'oci
- Tipus d'alumnes (veure quadros seg.)

ACEPTACIÓ/ REBUIG DE L'ESCOLA	+Instrumental + Expressiu	+Instrumental - Expressiu	-Instrumental + Expressiu	-Instrumental - Expressiu
TIPUS D'ALUMNE/A	Estudiós/a	Pràctic/a	Romàntic/a	Objector/a

7. Principals actors del sistema educatiu: professors, alumnes i famílies

□ Famílies

- Formes , tipus i canvis en la família
- Socialització i educació: agents
  - Lògiques diferents (complement i conflicte)
- Pedagogització de l'educació familiar
- Percepcions dels actors
- Nivell socioeconòmic i èxit/fracàs escolar
- Participació de les famílies en l'escola

8. L'ensenyament en la societat de la informació

- a) **materials**, açò és, de continguts o programes de les matèries o assignatures
- b) **formals** o **metodològics**, és a dir, sobre la forma, mitjans i recursos emprats en el procés d'ensenyança-aprenentatge, i d'autoaprenentatge,
- c) **relacionals**, és a dir entre agents intervinents en el procés educatiu i, per tant, dels seus rols o papers i, possiblement, d'estatus (professor, alumne, pares, ...)

8. L'ensenyament en la societat de la informació

- ❑ d) de **pràctiques, competències i valors,**
- ❑ e) de **gestió i administració** dels sistemes educatius,
- ❑ f) canvis en les **dinàmiques** de la transmissió del saber i de la seua **legitimitat** en la nostra cultura
- ❑ g) **institucionals**; sobre la naturalesa i sentit de la pròpia institució educativa, inclús de la seua pròpia existència.

Activitats

- 1. A partir de la visió que observes tenen els actors socials, quins diries que són els principals problemes que té el sistema educatiu. Es corresponen amb la realitat?
- 2. Fes-ne una crítica del reproduccionisme en educació.
- 3. Explica en què consistix “l’efecte Pigmalión” en educació. Després aplica-ho a la qüestió de classe social o de gènere.
- 4. Relaciona currículum ocult, bé amb “cultura”, bé amb relacions de dominació.
- 5. Com s'anomena al sistema educatiu en què cada persona obté el seu estatus a partir dels seus èxits en ell?
  - a) Elitista
  - b) Comprensiu
  - c) Meritocràtic
  - d) Equitatiu

Referències bibliogràfiques

- ❑ FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (1990) *La escuela a examen*. Madrid, Euma.
- ❑ FERNÁNDEZ ENGUITA, M. (2002) *Educación en tiempos inciertos*. Madrid, Morata.
- ❑ FERNÁNDEZ PALOMARES, F. (coord.) (2007) *Sociología de la educación*. Madrid, Pearson.
- ❑ ILLICH, I. (1971) *La sociedad desescolarizada*. Barcelona, Seix barral.